

development of civil society. This, in our opinion, today is one of the key theoretical and methodological principles that can significantly update the research on the problem of information security in view of the specific situation in Ukraine.

Key words: information security of Ukraine, national information space, informational and psychological influences, information war, state information policy.

УДК 321.6-044.922:321.7](497.24):342.72/73

К. П. ЯВОРСЬКА

ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА І СВОБОДИ В АЗЕРБАЙДЖАНІ В УМОВАХ КЛАНОВОГО ХАРАКТЕРУ ВЛАДИ ТА ДОМІНУВАННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СХІДНОГО ТИПУ

Розглядаються питання реалізації та захисту громадянських і політичних прав і свобод в Азербайджані. Проблема вивчається в контексті посилення тиску держави на демократичні цінності. Звернено увагу на тиск влади на незалежні медіа та неурядові організації, переслідування опозиційних партій, на пасивність громадян у захисті конституційно гарантованих громадянських і політичних прав, що пояснюється особливостями політико-правової культури населення. Відзначено практичну ліквідацію автономного від держави громадянського суспільства, фактичну відсутність незалежних НУО.

Ключові слова: Азербайджан, громадянські та політичні права та свободи, свобода слова, переслідування опозиції, тиск на громадянське суспільство.

Yavorska Kateryna. Civil and political rights and freedoms in Azerbaijan in the conditions of the clan character of power and the domination of an Eastern-style political and legal culture

The issues of realization and protection of civil and political rights and freedoms in Azerbaijan are considered. The problem is being studied in the context of

---

© ЯВОРСЬКА Катерина Петрівна – здобувач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

increasing the state's pressure on democratic values. Attention is drawn to the pressure of the authorities on independent media and non-governmental organizations, the persecution of opposition parties. The passivity of citizens in protecting constitutionally guaranteed civil and political rights was noted. This is due to the peculiarities of the political and legal culture of the population. The practical elimination of an autonomous state from civil society, the actual absence of independent NGOs has been noted.

Key words: *Azerbaijan, civil and political rights and freedoms, freedom of speech, prosecution of opposition, pressure on civil society.*

Азербайджан – держава фасадної демократії¹, в якій тривалий час відбувається наступ на демократичні цінності. Політична система Азербайджану – закрита та непрозора². Політичний режим має характеристики неоавторитарного персоналістського династичного (Г. Алієв, І. Алієв)³; від 1996 р. Азербайджаном узято курс на фактичне запровадження одновладдя клану Алієвих. Керівна верхівка цієї держави корумпована, а механізми громадського контролю за владою не функціонують.

Міжнародна НУО Human Rights Watch, характеризуючи Азербайджан, відзначає «обмеження політичної активності опозиції, покарання за критику уряду, посилення контролю за неурядовими організаціями»⁴. Внутрішня політика останніх років засвідчує агресивність виконавчої вертикалі Азербайджану задля «мінімізації критики та протестних настроїв, які розгорталися на тлі нестримної економічної кризи (зростання інфляції, скорочення видобутку та експорту енергоносіїв, дефіцит бюджету тощо)»⁵. З країни фактично витіснено майже усі незалежні НУО; переслідуються незалежні медіа, встановлений жорсткий порядок отримання іноземних грантів. «Азербайджанські суди виносять політично мотивовані рішення в справах проти правозахисників і журналістів; фактично судова система стала інструментом покарання інакодумців»⁶.

Протестна громадсько-політична активність в країні незначна; практично відсутні практики колегіальності у прийнятті політичних рішень. Азербайджан має значний дефіцит сучасних цивілізаційних форм громадського життя⁷. Політична та

правова культура в країні є недостатньо розвиненою, фрагментарною, а західні норми політичного, економічного та соціального життя не імплементуються в азербайджанське суспільство⁸. «Національна азербайджанська політична культура підживлюється укоріненими традиціями; релігійний чинник важливий при виборі поведінкової моделі азербайджанських суб'єктів політики. Це політична культура східного типу. Канали трансляції інформації не розвинені, а політики є невідкритими, непублічними. Неконвенційні форми політичної участі населенням у своїй більшості не сприймаються»⁹. Азербайджанські експерти пояснюють це ментальними причинами (рішення приймає той, хто головний у сім'ї); важлива наявність одноособової «твердої руки»¹⁰. Населення «свідомо відсторонюється від політики», «слабко виражена культура політичної участі», а владі вигідно стримувати розвиток політичної культури громадян, позаяк управляти аполітичною масою авторитарному режиму просто¹¹. Не права людини, а стабільність є домінуючою цінністю азербайджанців; усе підпорядковано її забезпеченню. Політично індіферентних громадян, яких проблема прав людини не зачіпає, тут абсолютна більшість.

Проаналізуємо стан дотримання основних громадянських і політичних прав та свобод в Азербайджані. Найперше звернімося до аналізу стану свободи слова. У Індексі свободи преси за 2019 р. Азербайджан перебуває на 166-й сходинці; гірша позиція з-поміж пострадянських країн характерна лише Таджикистану. Усі провідні азербайджанські ЗМІ контролювані керівною елітою та висвітлюють новини відповідно до її цілей. Державна влада активно використовувалася для придушення незалежних медіа і нині в Азербайджані не залишилося незалежних друкованих видань. Останнє з таких, газета «Azadliq», зупинила випуск у 2016 р., а у 2017 — заборонена на території Азербайджану і його онлайн-версія. У 2014 р. закрито офіс «Радіо Свобода» в Баку, а у 2018 р. азербайджанська служба «Радіо Свобода» заборонена повністю.

Хоча кримінальне законодавство Азербайджану й визначає насилля щодо журналістів злочином, але відповідна стаття Кримінального кодексу жодного разу не застосовувалася. Кодекс адміністративних правопорушень передбачає покарання суб'єктів, які ухиляються від надання журналістам інформації, проте й цей механізм не застосовується. Тиск здійснюється на журналістів і членів їх сімей. Убивства, арешти, інші форми тиску на представників медіа суперечать конституційно гарантованій свободі слова. Наведемо кілька прикладів тиску на представників азербайджанських медіа: журналіста А. Мухтарли було засуджено до 6 років позбавлення волі. Він був викрадений на території Грузії, проти волі перевезений в Азербайджан, де і заарештований за сфабрикованими звинуваченнями; головного редактора сайту *teref.az* Н. Ісмаїлова засуджено до 5,5 років позбавлення волі умовно за звинуваченнями в антидержавних закликах; головну редакторку сайту *bakupress.az* Ш. Агабалаєву (Агаджан) звинуватили у торгівлі наркотичними речовинами. Щонайменше п'ять журналістів станом на 01.06.2019 р. відбували кримінальне покарання за професійну діяльність.

Уряд обмежує свободу пересування, особливо виїзд за кордон для журналістів, опозиційних політиків і громадських активістів. Наприклад, Генеральною прокуратурою заборонені (зняті у травні 2019 р.) закордонні поїздки трьом журналістам і письменнику у зв'язку з кримінальною справою *Meudan TV*; водночас щодо низки журналістів такі обмеження зберігаються.

Доступ до Інтернету залишається дорогим для більшості населення Азербайджану, який відстає від країн-сусідів за показниками швидкості та доступності Інтернету. Відбуваються періодичні відключення; користувачі мають проблеми з підключенням до Мережі під час політично-чутливих подій, найперше – мітингів опозиції (це унеможливує ведення стрім-трансляцій з акцій протесту).

Наприкінці 2017 р. були затверджені законодавчі зміни, якими встановлено штрафні санкції щодо фізичних та юри-

дичних осіб за розповсюдження забороненого вмісту в Інтернеті. Також схвалено законодавчі поправки, які забороняють журналістам розслідування військових питань. Загалом від 2017 р. азербайджанський уряд щораз більше обмежує доступ до певних веб-сторінок, особливо пов'язаних з опозицією або ж з контентом політично-чутливих тем. Тільки за 2017–2018 рр. без судових рішень заблоковано понад 60 сайтів: www.meydan.tv/az, www.azadliq.org, abzas.net, vesti.az, apa.az, basta2.com, www.azerbaycansaatı.tv/ та багато інших. Місцеві сайти новин (az24saat.org, xural.com і monitortv.info) заблоковані (серпень 2018 р.) після того, як азербайджанські високопосадовці пред'явили їм звинувачення в наклепі. До кримінальної відповідальності притягають редакторів незалежних чи опозиційних сайтів, наприклад, редактор сайту bastainfo.com М. Гажібейлі засуджений (січень 2019 р.) до 5,5 років умовного покарання.

Напередодні президентських виборів у квітні 2018 р. від кібератак постраждали незалежні інформаційні веб-сайти та сторінки активістів опозиції; найперше це проявлялося в зламі сторінок у Facebook. Низка онлайн-журналістів, блогерів і користувачів соціальних медіа затримані за діяльність в Інтернеті. Влада також чинить тиск на активістів-вигнанців, щоб припинити їх онлайн-діяльність, затримуючи або ж погрожуючи родичам, які проживають на території Азербайджану.

Автономне від держави громадянське суспільство в Азербайджані нині зліквідоване; на сьогодні практично відсутні незалежні НУО. Від 2013 р. Азербайджан почав запровадження обмежувальних норм щодо НУО; відтак нинішнє репресивне законодавство практично унеможливує діяльність організацій громадянського суспільства через обтяжливі вимоги реєстрації та фінансування НУО. В провладних медіа розгортаються кампанії дискредитації НУО та окремих активістів, на основі чого формувалася громадська думка про них як «зрадників», «шпигунів», «іноземних агентів», ворожих Азербайджану. Це спричинило подальші резонансні переслідування активістів, наприклад, арешти координатора кампанії

«Мистецтво в ім'я демократії» Р. Джафарова, правозахисників НУО «Інститут миру та демократії» Л. та А. Юнусів, керівника «Товариства правової просвіти» І. Алієва та ін. На вимогу Генеральної прокуратури Азербайджанської Республіки накладалися арешти на банківські рахунки місцевих і міжнародних НУО. Кримінальні обвинувачення проти азербайджанських НУО та активістів мають виражено політичний характер; ця тенденція поглиблюється останнє десятиліття. Метою дій влади з фабрикування звинувачень є ослаблення та подальша ліквідація незалежних інститутів громадянського суспільства.

В Азербайджані діє низка норм щодо НУО в, образно кажучи, «традиціях Сходу», наприклад: 1) щоб певна міжнародна НУО могла розпочати діяльність, їй необхідно укласти угоду з урядом, причому умови такої угоди відрізняються для різних організацій на розсуд уряду; 2) кримінальної відповідальності за нелегальну роботу НУО немає, але запроваджені високі штрафи, тобто влада спонукає до «відкупу».

Наприкінці 2014 р. уряд зробив процес отримання азербайджанськими НУО грантів з-за кордону жорстко підконтрольним. Зокрема, усі гранти проходять реєстрацію міністерствами фінансів та юстиції Азербайджану; власне донорські організації мають бути зареєстровані в Азербайджані, щоб надавати гранти місцевим НУО; держава жорстко контролює витрати грантових коштів. Відтак іноземні донори відвернулися від Азербайджану, більшість НУО самоліквідувалися або ж практично бездіяльні через обмеженість фінансових ресурсів.

В Азербайджані вже стало практикою переслідування членів опозиції та їх родин. Станом на червень 2019 р. у списку політичних в'язнів 98 осіб. Найсильніший тиск здійснюється щодо правозахисників; останніми роками помітне збільшення термінів позбавлення волі за вироками судів (аж до 20 років ув'язнення). Нинішні процеси уподібнені «конвейєру репресій»¹². Це призвело до міграції з Азербайджану багатьох правозахисників, громадських активістів, журналістів.

Улітку 2014 р. в Азербайджані пройшла одна з найбільших хвиль арештів. Серед азербайджанських політичних в'язнів —

І. Алієв, Н. Алієв, З. Багірзаде, Р. Міркадіров, Р. Рамазанов, С. Хазі, активісти руху Nida (А. Абілов, І. Рустамзаде) та ін. Відтоді кримінальне переслідування часто використовується як інструмент стримування громадсько-політичного активізму. Звернемося лише до кількох прикладів:

– заступник голови Партії народного фронту Азербайджану Ф. Гахраманли у 2017 р. засуджений до 10 років в'язниці за критику уряду в Facebook. Його було звинувачено в публічних закликах до повалення влади, розпалюванні національної, релігійної та расової ворожнечі, організації масових заворушень;

– ще одну заступницю голови Партії народного фронту Азербайджану, Г. Байрамли, засуджено (січень 2018 р.) до трьох років позбавлення волі за сфабрикованими звинуваченнями в контрабанді. Її арешт був політично мотивований – за організацію несанкціонованих політичних демонстрацій;

– член опозиційної партії Мусават (Партії рівності) А. Хуршудов засуджений (травень 2018 р.) до 5 років позбавлення волі за інкриміноване хуліганство та спротив представнику влади. Ці звинувачення стали відповіддю на критику опозиціонером через соціальні мережі влади міста Ширван. Тоді ж ще одного члена партії Мусават, Е. Абдуллаєва, засуджено за ніби-то непокору поліції. Найімовірніше, його арешт також пов'язаний з політичними постами в Facebook. Переслідуваними є й низка інших членів партії Мусават (А. Гасанов, П. Куршудов та ін.);

– член Партії народного фронту Азербайджану О. Бахишли засуджений (вересень 2018 р.) до 6 років позбавлення волі за сфабрикованими звинуваченнями в наркоторгівлі. Вирок став відповіддю влади на активну участь О. Бахишли в протестних акціях. Безпосереднім приводом став виступ активіста на могилі журналіста Е. Гусейнова, коли О. Бахишли поклав відповідальність за його убивство на вище керівництво Азербайджану;

– лідер незареєстрованої партії Республіканська альтернатива (ReAl) І. Мамедов притягнений до кримінальної відпові-

дальності (7 років позбавлення волі) після висунення у 2013 р. своєї кандидатури на президентських виборах. 29.05.2019 р. Європейський суд з прав людини визнав Азербайджан винним у справі ув'язнення опозиційного лідера.

В Азербайджані практично унеможливлене проведення мітингів опозиції. Наприклад, 02.03.2019 р. було відмовлено в реалізації права на мирні зібрання, чому передувало винесення вироку у справі про фінансування Партії народного фронту Азербайджану. Кілька членів згаданої партії тоді були засуджені до позбавлення волі від 3 до 7 років (Б. Гасанов, Дж. Гусейнов, Р. Іскандеров, А. Магеррамов, Р. Насирли та ін.).

Зауважимо, що виборчі кампанії засвідчують значні порушення електоральних прав азербайджанців. Зокрема, більшість опозиційних кандидатів не допускаються до виборчого процесу, відсутні механізми для обговорення програм кандидатів на телебаченні, спостерігачі за виборами відчували тиск тощо.

Влада Азербайджану знищує адвокатуру як незалежний інститут, вдаючись до тиску на захисників, найперше тих, хто працює над справами про порушення громадянських і політичних прав людини. Найбільш поширеним механізмом тиску на інститут адвокатури є позбавлення ліцензії на адвокатську практику, відсторонення адвокатів зі складу Колегії адвокатів Азербайджану. Наприклад, втратили ліцензії Х. Багіров, А. Гасанов, І. Джаванова, А. Ісмайлов, Н. Керімлі, Ф. Мехтієв, А. Мустафаєв, Е. Намазов, Н. Сафаров та інші відомі в Азербайджані адвокати. Я. Іманова позбавили адвокатської ліцензії після оприлюднення ним в медіа інформації про катування його підзахисних у місцях позбавлення волі. Ф. Агаєв втратив ліцензію після сфабрикованої скарги про образу ним тюремного охоронця під час відвідин підзахисного. Відмовили у прийнятті до Колегії відомим азербайджанським юристам І. Алієву, А. Гаджибейлі та ін. Наприкінці 2017 р. в азербайджанське законодавство про адвокатуру внесено зміни, які унеможливили діяльність захисників без їх членства в національній Колегії адвокатів. Це ще більше звузило можливості

для діяльності незалежних адвокатів, які працюють над політично мотивованими справами. Зауважимо, що Азербайджан сьогодні займає одну з аутсайдерських позицій з-поміж країн Євразії за кількістю адвокатів на душу населення. Часто політичні в'язні не мають доступу до адвокатів через нестачу тих, хто готовий виступати захисником у політичних процесах. Затриманим часто відмовляють у доступі до адвокатів, яких вони обирають. Окрім цього в адвокатів виробляється своєрідна «культура самоцензури»; вони дедалі частіше відмовляються від коментарів для медіа щодо справ з політичною складовою.

Азербайджан належить до найбільш гомофобних країн; суспільство тут ніколи не було терпимим до сексуальних меншин. Влада не лише не захищає ЛГБТІ-спільноти, а відкрито підтримує гомофобію, трансфобію, біфобію тощо. Азербайджанське законодавство не санкціонує дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації. В цій країні зафіксовані резонансні випадки переслідування інститутами держави ЛГБТІ-спільноти. Наприклад, у вересні 2017 р. під час рейду поліції в Баку було затримано 83 особи з-поміж ЛГБТІ-спільноти, які були безпідставно заарештовані та зазнали жорстокого поводження. Примітно, що 33 потерпілі після звільнення звернулися за захистом свої прав до суду, але жодне клопотання про порушення їх прав судами задоволене не було; прокуратура також не знайшла складу злочину в діях поліції.

Азербайджан залишається практично закритою для моніторингу ситуації з правами людини, позаяк міжнародним спостерігачам (наприклад, представникам Amnesty International) відмовляють у доступі в країну. Міжнародні механізми захисту громадянських і політичних прав людини також нині є малоефективними щодо цієї країни*.

---

* Наприклад, за рішенням Європейського суду з прав людини 2016 р. рідним померлого у 2009 р. у в'язниці журналіста, політичного в'язня Н. Мамедова Азербайджан мав виплатити 24 тис. євро. Проте на середину 2019 р. виплата так і не була проведена; її ймовірність видається сумнівною.

В Азербайджані відсутні незалежний суд та судочинство. Тортури щодо запідозрених у скоєнні протиправних діянь, інкримінування вигаданих злочинів, втручання в роботу адвокатів, обмеження свободи ЗМІ є характерними для нинішнього Азербайджану. Хоча під тиском міжнародної спільноти влада звільняє частину політичних в'язнів, але водночас починає переслідувати інших.

Азербайджанське законодавство про оперативно-розшукову діяльність дозволяє правоохоронним органам без санкції суду здійснювати спостереження, мотивуючи це потребою запобігти тяжким злочинам проти особи або особливо небезпечним злочинам проти держави. Також від 2011 р. усі мобільні телефони в Азербайджані повинні бути зареєстровані, включаючи SIM-картку, серійний номер телефона тощо.

Ці та інші неліберальні ініціативи держави відкривають широкі можливості для тиску на громадянські та політичні права людини в Азербайджані. Порушення прав і свобод в цій державі Південного Кавказу зберігають негативну динаміку. Проблемності додає питання дотримання громадянських і політичних прав та свобод людини в Нахічеванській Автономній республіці (неформально іменованій «Азербайджанською Північною Кореєю»), а також ситуація довкола невизнаної Нагірно-Карабаської республіки.

1. Егоров В., Станевский В. Постсоветская трансформация политической системы Азербайджана. *Постсоветская трансформация политических систем новых независимых государств* / под. ред. В. Г. Егоров. Москва: Изд-во МГОУ, 2012. С. 163. 2. Ваал Т. де. Азербайджан – что впереди? *Pro et Contra*. 2013. № 6 (61). С. 79-82. 3. Нисневич Ю. Современный авторитаризм и коррупция. *Мировая экономика и международные отношения*. 2017. № 61 (1). С. 116. 4. Tightening the Screws Azerbaijan's Crackdown on Civil Society and Dissent. Human Rights Watch. URL: <http://www.hrw.org/reports/2013/09/01/tightening-screws> 5. Кушнарьов І. В. Політична корупція як механізм функціонування авторитарного режиму Азербайджану. *Суспільні науки сьогодні*. Матеріали Х наук.-практ. конф. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 148. 6. Попазогло В. Південний Кавказ як регіон неформальної інституціалізації політики. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 5 (1). С. 50.

7. Попазогло В. Цит. праця. С. 50. 8. Рагімов Е. Особливості політичної модернізації в Азербайджані. *Політичний менеджмент*. 2008. № 5. С. 57-58. 9. Попазогло В. Цит. праця. С. 50. 10. Политическая культура постсоветских стран: экспертная рефлексия / под. ред. С. И. Каспэ. Москва: ООО «Фирма «Адапт»», 2017. С. 17-18. 11. Там же. С. 28. 12. Стрелков Д. «Без пыток дела не ведутся»: Лейла Юнус о приговорах в Азербайджане. *Radio France International*. URL: <http://ru.rfi.fr/pravacheloveka/20190301-bez-pytok-dela-ne-vedutsya-leila-yunus-o-prigovorakh-v-azerbaidzhane>.

Yavorska Kateryna. Civil and political rights and freedoms in Azerbaijan in the conditions of the clan character of power and the domination of an Eastern-style political and legal culture

The peculiarities of realization and protection of civil and political rights and freedoms in Azerbaijan in the conditions of the expressed defects of democracy are analyzed. The opaque, closed nature of the political system of this country is noted. Under such circumstances, human rights abuses became an informal norm. It is noted that the Azerbaijani authorities limit the political activity of the opposition, establish sanctions for criticizing the government, and strengthen control over non-governmental organizations. It is emphasized that almost all independent non-governmental organizations have actually been expelled from the country. Independent media are being prosecuted, a strict procedure for obtaining foreign grants is established. It is stressed that Azerbaijani courts make politically motivated decisions in cases against human rights defenders and journalists. It is concluded that the judicial system of Azerbaijan has become an instrument of punishment of dissenters.

It was emphasized that in the conditions of the expressed pressure of the state on human rights, public-political activity in Azerbaijan is insignificant. There practically no practice of collegiality in making political decisions. Azerbaijan has a significant shortage of modern forms of public-political activism. Democratic political and legal culture in Azerbaijan is underdeveloped. Western norms of political, economic and social life are not implemented in the Azerbaijani society. This author explains the ineffective public pressure on the state with a requirement for the protection of human rights.

The article formulates the hypothesis that the population of Azerbaijan, for mental reasons, is being disconnected from politics. The politically indifferent citizens who are not affected by human rights are an absolute majority. It was stated that in Azerbaijan there is no human right, and stability is a prevailing value.

It is noted that Azerbaijan has one of the worst indicators of freedom of speech among the post-Soviet countries. All leading Azerbaijani media are controlled by the ruling elite; currently there are no independent print media in

Azerbaijan. It was emphasized that murders, arrests, and other forms of pressure on representatives of Azerbaijani media are contrary to the constitutionally guaranteed freedom of speech. Pressure on Internet media is also noticeable; the government is increasingly restricting access to certain web pages, especially those related to the opposition or content with politically sensitive topics. Also noted were the government's actions to restrict freedom of movement, travel abroad for journalists, opposition politicians and public activists.

The author argues that the civil society in Azerbaijan, which is autonomous from the state, is eliminated today; there are practically no independent NGOs. Repressive legislation practically disables the activities of civil society organizations through burdensome registration and funding requirements. Criminal charges against Azerbaijani NGOs and activists are politically motivated. The purpose of the authorities' action is to weaken and further eliminate the independent institutions of civil society.

It is noted that Azerbaijan remains practically closed to monitor the human rights situation, as international observers are denied access to the country. It is argued that the violation of the rights and freedoms in this state of the South Caucasus continues to accumulate negative dynamics. The problem is overcome by the observance of civil and political rights and freedoms in the Nakhchivan Autonomous Republic, as well as the situation around the unrecognized Nagorno-Karabakh Republic.

Key words: Azerbaijan, civil and political rights and freedoms, freedom of speech, prosecution of opposition, pressure on civil society.

УДК 321.1

Є. М. ГАРЬКАВИЙ

МЕХАНІЗМИ ФОРМУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ У СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Розглянуто характерні особливості сучасних інформаційних протистоянь та специфіку формування інформаційного простору України. Проаналізовано теоретичні основи дослідження стратегічних наративів. Визначено оптимальну організаційно-штатну та функціональну структуру підрозділу, відповідального за реалізацію стратегічних комунікацій у силах

© ГАРЬКАВИЙ Євгеній Миколайович — ад'юнкт Військового інституту
ту Київського національного університету імені Тараса Шевченка